

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, БЕЗПЕРЕРВНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Микола КУЛИК
ректор Національного
авіаційного університету

Розвиток системи додаткової освіти зумовлений зростанням потреб особистості, інтелектуалізацією праці, швидкою зміною технологій, що викликали необхідність заміни формули «освіта на все життя» формулою «освіта через усе життя» (безперервна освіта), і необхідністю забезпечення адекватного зростання фахового рівня відповідно до ускладнення завдань, що виникають у ході реалізації стратегії побудови суспільства, заснованого на знаннях.

Ухвалена майже всіма передовими країнами концепція безперервної освіти висуває освіту дорослих на визначальні позиції в основних напрямках соціально-економічного розвитку сучасного світу. Освіта дорослих — невід'ємна і водночас відносно відособлена частина системи освіти. Це означає, що поряд із проблемами, загальними для всіх напрямів освітньої діяльності, вона має свою, властиву тільки їй дослідну проблематику, зумовлену своєрідністю контингенту і специфікою завдань, на виконанні яких сконцентровано діяльність різних установ.

Основна і додаткова освіта взаємозалежні й впливають на розвиток одна одної. Історично додаткова освіта виконувала компенсуючу, факультативну функцію щодо основної. Нині можна стверджувати, що співвідношення між ними поступово змінюється на протилежне. Цьому сприяє також сучасна складна демографічна ситуація в Україні.

Освіта дорослих спрямована на максимальне задоволення таких потреб особистості, суспільства, держави: особистості — у самовдосконаленні, в адаптації до соціально-економічних, політичних, морально-психологічних умов життя, що стрімко змінюються; суспільства — у формуванні соціально активних, здатних адаптуватися до реалій життя, закопослухливих і ініціативних громадян, членів суспільства, які орієнтуються на загальнолюдські цінності; держави — у підготовці компетентних, талановитих працівників, здатних вивести країну на високий рівень соціально-економічного і культурного розвитку.

Додаткова освіта дорослих є однією із структур безперервної освіти, яка найбільш інтенсивно розвивається. Водночас її важливість для розвитку всієї системи вітчизняної освіти залишається недооціненою. Освіта дорослих, у тому числі і додаткова, — це найбільш ринкова освіта в тому розумінні, що тут велика частина послуг продається і купується за ринковими законами. Але це не повинно означати самоусунення держави.

Через те, що в Україні немає цілеспрямованої державної політики в сфері додаткової освіти виникають проблеми, які важко розв'язати. В Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту» немає поняття «освіта дорослих». Майже 10 років очікують розгляду неодноразово перероблені проекти законів «Про розвиток персоналу», «Про додаткову освіту». Проте в більшості розвинутих країн прийняті та реалізуються законодавчі акти щодо освіти дорослих — або у вигляді спеціальних законів, або у вигляді відповідних частин загальних законів про освіту. Додаткову освіту вирізняє гнучкість, здатність швидко

реагувати на потреби суспільства — і це унеможливило високий ступінь її стандартизації. Однак критерії для визнання всетаки необхідні. Через величезне розмаїття програм (у тому числі й за тривалістю) цілком формальний підхід реалізувати неможливо, хоча деякі його елементи можна використати.

Освіта дорослих — сукупність освітніх програм та установ, які їх реалізують, призначених для повнолітніх громадян, зайнятих на ринку праці. Тому законодавство має регулювати не тільки відносини в освітній сфері, а й професійну діяльність, різні сфери життя людини, суспільства, держави. Але додаткова освіта залишається найнезрегульованішою: її нормативна база застаріла і сповнена суперечностей, особливо щодо післядипломного навчання фахівців; недостатньо впроваджено механізми фінансування закладів і нефінансового управління державою.

Характерними ознаками системи додаткової освіти дорослих, то виповідає новим с-

погребам розвитку сучасного суспільства, повинні бути: державно-громадський характер, тісні зв'язки з іншими системами безперервної освіти, розвиток ринку освітніх послуг, розвиток і поєднання різних форм управління (законодавчих, адміністративних, економічних), спеціально підготовлені кадри (викладачі, консультанти, адміністратори, тьютори, творці програм навчання). Освіта дорослих має базуватися на теорії навчання дорослих — андрагогії, концепції вільного чи «відкритого» навчання (орепісапінз-англ.). Основною повинна стати технологія навчання дорослих на базі пндрагогічної моделі навчання з використанням навчально-методичних матеріалів, створених спеціально для дорослих, з урахуванням їхніх вікових і соціально-психологічних особливостей. Широкого застосування має набути дистанційне навчання, різні комбіновані технології.

Освіта дорослих — відносно відокремлений підрозділ освітньої практики. Від дитячо-юнацької освіти вона відрізняється насамперед особливостями контингенту, специфікою завдань і способів їхнього розв'язання. При цьому варто враховувати дві протилежні тенденції: а) відокремлення, виражене в специфіці завдань, що підсилюється, і зростання числа освітніх установ для дорослої людини; б) злиття з дитячо-юнацькою освітою в єдині освітні сходи, що забезпечують довгочасне збагачення творчого потенціалу і різнобічний прогрес особистості. Протилежність цих тенденцій відносна: вони не альтернативні. Перша з них при правильній організації справи в результаті працює на більш повне втілення другої. Взаємодоповнення двох підрозділів освіти підтверджується практикою розвитку додаткової освіти в університетах України.

Основними передумовами розвитку додаткової освіти в Національному авіаційному університеті є перспективи

економічного зростання та соціальної стабільності суспільства, процеси глобалізації, та інтеграції України в Європейське співтовариство. В умовах скорочення державного фінансування вищої школи додаткова освіта — найбільш перспективне джерело фінансування освітніх закладів.

Високу конкурентоспроможність і стабільне економічне зростання в Україні, як і в усьому світі, насамперед, визначають чинники, що стимулюють поширення нових технологій та інноваційні розвиток. Авіація завжди була й залишається ішпваїїнпнп галуззю і транспорту, що порівняно більше інтегровано в транспортну систему світу

Додаткова освіта НАУ динамічно розвивається і забезпечується співпрацею спеціального структурного підрозділу — Інституту післядипломного навчання з іншими інститутами і підрозділами університету та сторонніми організаціями. ІПН виповідає за визначення стратегії й тактики післядипломної освіти; маркетингову діяльність; фінансове та організаційне забезпечення; впровадження сучасних методів і технологій навчання. Інститут університету реалізують кадрові та навчально-методичне забезпечення навчального процесу. Обсяг перепідготовки за другою спеціальністю за останніх п'ять років збільшився у 10 разів і становить у 2008 — 2009 навчальному році 2000 слухачів за 37 спеціальностей 22 напрямів. Пропонуються понад 400 курсів підвищення кваліфікації, семінарів і стажувань.

Відбуваються якісні зміни складу слухачів, які навчаються за напрямом перепідготовки. Більш як половина — представники багатьох підприємств України та інших держав, зв'язки з якими зміцнюють конкурентоспроможність університету на освітньому ринку. В університеті додаткову освіту різних форм і напрямів отримують громадяни В'єтнаму, Китаю, Франції, США. Підвищують кваліфікацію працівники авіаційної галузі понад 30 країн світу, зокрема Азербайджану, Казахстану, Російської Федерації, Таджикистану, Узбекистану, Франції.

НАУ розробив Концепцію додаткової професійної підготовки, що визначає мету та завдання університету в справі розвитку професіоналізму кадрового потенціалу, вдосконалення функціонування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для професійної діяльності в різних галузях економіки, державного управління, місцевого самоврядування тощо. Концепцію розроблено з урахуванням основних положень Конституції України, законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», дер-

Реалізація проголошеного урядом України стратегічного курсу переходу національної економіки на інноваційну модель розвитку, більш глибокої інтеграції країни в загальноєвропейський дослідний та інноваційний простір потребує вдосконалення управління кадровим потенціалом суспільства. Нині недостатньо підвищений рівень професійної підготовки і потреби замовника (студента, роботодавця, суспільства, держави). Необхідно привести у відповідність темпи змін того й іншого. Сучасні дослідники доводять, що люди, які виходять на ринок робочої сили в перше десятиріччя нового тисячоліття, повинні бути підготовлені до п'яти — шести змін у кар'єрі протягом життя. Швидкість змін зовнішнього середовища істотно збільшилася. Водночас розширилася наша уява про можливості самореалізації і по горизонталі (глобалізація), і по вертикалі («у сорок років життя тільки починається»). Безперервна освіта стає важливим фактором конкурентоспроможності фахівця на ринку праці.

Основні завдання Концепції: створення і розвиток постійно діючої системи післядипломного навчання фахівців у НАУ з використанням сучасних технологій та ефективних мотиваційних механізмів, що дають змогу на новому якісному рівні розвитку кадрового потенціалу, розуміння проблем післядипломного навчання як напрямку освітньої діяльності університету; реалізація автономії НАУ щодо додаткової освіти; реалізація заходів щодо зміни структури Інституту післядипломного навчання; НАУ як складової системи додаткової освіти в університеті.

В основу розвитку додаткової освіти в НАУ покладено такі основні принципи: диференціація мети, змісту освіти, методів й форм навчання; зв'язок з процесами глобалізації, ринкових перетворень з реструктуризацією економіки, потребами бізнесу; забезпечення доступу і якості; відповідність державним вимогам і освітнім міжнародним стандартам; автономність Інституту післядипломного навчання; врахування специфіки освітніх потреб різних категорій слухачів і роботодавців; впровадження модульних технологій навчання з урахуванням індивідуального підходу до кожного слухача і потреб роботодавців-замовників; створення умов для постійного самовдосконалення і адаптації до соціально-економічних змін.

Серед завдань системи додаткової освіти НАУ, що мають бути вирішеними, основні: приведення обсягів і змісту підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців відповідно до поточних і перспективних потреб вітчизняної та глобальної економіки; формування змісту навчання, виходячи з його цільового спрямування, посадових обов'язків слухачів, попередньо здобутої ними освіти, досвіду практичної роботи та професійної діяльності, інтересів і потреб особистостей; розробка і постійна актуалізація освітньо-професійних і професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників; застосування сучасних технологій реалізації змісту навчання, що передбачає його диференціацію, індивідуалізацію, впровадження дистанційних технологій.

Завдання додаткової професійної підготовки повинні вирішуватися на основі

туації через активну безпосередню участь слухачів.

Форми навчання з кожної програми встановлює ІПН НАУ залежно від складності програм і відповідно до чинного законодавства та потреб замовника на підставі укладеного з ним договору (денна, вечірня, заочна, дистанційна форми навчання, екстернат, а також сполучення цих форм — очно-заочна). Тривалість навчання в системі післядипломної освіти визначається обсягом навчального часу (в академічних годинах) і встановлюється ІПН згідно з відповідними нормативними документами за погодженням із замовником залежно від організаційних форм навчання.

Робота над Концепцією переконує, що є проблеми, які мають бути розв'язані на державному рівні. До основних заходів із забезпечення розвитку безперервної професійної підготовки в Україні варто віднести: необхідність формування і розвитку нормативно-правової бази, узгодженість із законодавчими актами Європи і СНД та інших країн світу в галузі освіти дорослих; приведення у відповідність первинної освіти до перспективи навчання впродовж усього життя, економічне забезпечення створення, функціонування і розвитку освіти дорослих за рахунок коштів держбюджету, підприємств, недержавних фондів і організацій; формування юридичної та економічної бази діяльності закладів додаткової освіти; створення системи персонального кредитування освіти дорослих; забезпечення податкових пільг підприємствам, що акумулюють кошти на освіту дорослих; розвиток теоретичних засад додаткової освіти; розробка системи підготовки спеціалістів з освіти дорослих (консультантів, тьюторів, управлінців, працівників інформаційно-орієнтаційних служб), розширення міжнародного співробітництва у сфері освіти, охоплюючи мобільність слухачів, викладачів, наукових співробітників, визнання періодів навчання в інших країнах, дипломів про вищу освіту, вчених звань.

Концепцією сформульовано основні вимоги до навчальних програм післядипломної освіти: визначення сегмента ринку праці, на який буде спрямовано підготовку за програмою; чітке визначення вимог до попередньої освіти та досвіду практичної роботи слухача; розробка схеми збалансування змісту попередньої освіти і програми, що пропонується; взаємозв'язок програми, що пропонується, з галузевими стандартами освіти попередніх рівнів підготовки; обов'язкове врахування змістових модулів дисциплін загальноєкономічної і професійної орієнтації базової і повної вищої освіти. Основним завданням при розробці навчальних планів має бути створення інтегрованих навчальних планів (за модульним принципом), які забезпечували б узгодження програм післядипломної освіти з програмами підготовки відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів (бакалавр, спеціаліст, магістр).

В основу підвищення кваліфікації, перепідготовки фахівців та інших форм подовження професійної підготовки закладаються прогресивні інтенсивні технології, що формують зацікавлене ставлення слухачів до теоретичних знань, передового досвіду як засобу вирішення практичних завдань. Вони допомагають відобразити, моделювати в формах і методах навчальної діяльності слухачів зміст професійної діяльності, засвоювати способи розв'язання проблемних си-

Незважаючи на всю складність сучасної кризової ситуації, хотілося б зазначити, що історія всіх світових економічних і фінансових криз показує, що будь-яка криза — це початок перебудови, реструктуризації, оптимізації, підвищення ефективності й, як правило, вона дає чудовий шанс для вдосконалення. Криза — це проблема, але криза — це і можливість. Цей спад дає керівникам організації можливість відшліфувати управлінські навички й удосконалити свою майстерність. Нині настав той час, коли потрібно й варто навчатися, а також одразу використовувати отримані знання й навички на практиці, що є серйозним стимулом розвитку системи безперервної професійної підготовки.

СПІВЧУТТЯ

Колективи Міністерства освіти і науки України та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН глибоко сумують з приводу передчасної смерті директора Центру науково-методичного супроводу регіональної та міжнародної діяльності МАНЮК Лариси Володимирівни і висловлюють щире співчуття рідним та близьким покійної.

СПІВЧУТТЯ

Колектив Університету менеджменту освіти глибоко сумує з приводу тяжкої втрати, передчасної смерті МАНЮК Лариси Володимирівни, директора навчально-наукового центру «Центр науково-методичного супроводу регіональної та міжнародної діяльності» і висловлює глибоке співчуття рідним і близьким покійної.